

Gaz swobodnych elektronów.

1. (cząstka w pudle potencjału)
  - a) Przyjmując warunek $\psi(x, y, z) = 0$ na powierzchni sześcianu o boku L , znaleźć wszystkie funkcje falowe pierwszych trzech poziomów energetycznych.
  - b) Podać wyrażenie na energię każdego z tych poziomów.
  - c) Jaka jest degeneracja każdego z tych poziomów?
2. Prawdopodobieństwo obsadzenia stanu o energii E w gazie elektronowym będącym w równowadze termicznej wyraża się funkcją Fermiego-Diraca $f(E) = 1/(\exp[(E - \mu)/k_B T] + 1)$, gdzie $\mu = \mu(T)$.
  - a) Opisz postać funkcji $f(E)$ w temperaturze zera bezwzględnego dla $E > \mu$, $E = \mu$, $E < \mu$
  - b) Znajdź przybliżenie rozkładu Fermiego-Diraca dla wysokich energii, czyli gdy $E - \mu \gg k_B T$.
3. Wiedząc, że gęstość stanów elektronowych w metalu wynosi

$$g(E) = \frac{V}{2\pi} \left(\frac{2m}{\hbar^2} \right)^{3/2} \sqrt{E}$$

obliczyć energię i temperaturę Fermiego w $0K$ dla litu.

$$\rho_{Li} = 0.534g/cm^3, M_{Li} = 6.939g/mol.$$

4. Znając całkę

$$\int_0^\infty E^p f(E) dE = \frac{1}{p+1} E^{p+1} + \frac{\pi}{6} p E_F^{p-1} (kT)^2,$$

wykaż, że

$$E_F = E_F^{(0)} \left[1 - \frac{\pi^2}{12} \left(\frac{kT}{E_F^{(0)}} \right)^2 \right].$$

Oszacuj względne przesunięcie poziomu Fermiego dla litu w temperaturze pokojowej.

5. Oblicz średnią energię kinetyczną dla trójwymiarowego gazu N elektronów w temperaturze $0K$.

6. Wyznacz przybliżoną zależność temperaturową potencjału chemicznego dla gazu elektronów swobodnych o stałej koncentracji.

Wskazówka:

$$\int_0^\infty \frac{\sqrt{y} dy}{1 + \exp(y - x)} \approx \frac{2}{3} x^{3/2} \frac{1 + \pi^2}{8x^2} \quad \text{dla } x \geq 1.5.$$

7. Wyprowadź wzór na funkcję gęstości stanów dla trójwymiarowego gazu elektronów swobodnych.
8. Wyprowadź wzory na energię Fermiego oraz energię wewnętrzną w temperaturze $0K$ dla trój- i dwuwymiarowego gazu elektronowego.
9. (przejście Motta) Jeżeli ciało stałe traci właściwości metaliczne gdy $n^{-1/3} \gg 4a_0$, gdzie $a_0 = 4\pi\hbar^2\varepsilon_0/(me^2)$, ile razy musiałyby zmienić się koncentracja elektronów przewodnictwa w licie ($n = 4.62 \cdot 10^{22} \text{cm}^{-3}$) aby zaszło to zjawisko. Przyjąć spełnienie nierówności gdy jej strony różnią się co najmniej 20 razy.

Struktura pasmowa ciał stałych.

1. Udowodnić twierdzenie Blocha w przypadku jednowymiarowym, tzn. pokazać, że rozwiązania równania Schrödingera dla potencjału periodycznego mają postać $\psi_{\mathbf{k}}(\mathbf{x}) = u_{\mathbf{k}}(\mathbf{x}) \exp(i\mathbf{k}\mathbf{x})$, gdzie $u_{\mathbf{k}}(\mathbf{x})$ jest funkcją o takiej samej periodyczności jak periodyczność potencjału (kryształu): $u_{\mathbf{k}}(\mathbf{x}) = u_{\mathbf{k}}(\mathbf{x} + \mathbf{a})$.
2. (Sieć odwrotna) Wektor sieci odwrotnej dany jest wzorem:
 $\mathbf{G} = v_1\mathbf{b}_1 + v_2\mathbf{b}_2 + v_3\mathbf{b}_3$ ($v_1, v_2, v_3 \in \mathbb{Z}$), gdzie

$$\mathbf{b}_1 = 2\pi \frac{\mathbf{a}_2 \times \mathbf{a}_3}{\mathbf{a}_1 \cdot \mathbf{a}_2 \times \mathbf{a}_3}, \mathbf{b}_2 = 2\pi \frac{\mathbf{a}_3 \times \mathbf{a}_1}{\mathbf{a}_1 \cdot \mathbf{a}_2 \times \mathbf{a}_3}, \mathbf{b}_3 = 2\pi \frac{\mathbf{a}_1 \times \mathbf{a}_2}{\mathbf{a}_1 \cdot \mathbf{a}_2 \times \mathbf{a}_3}.$$

- a) Udowodnij warunek ortogonalności $\mathbf{b}_i \cdot \mathbf{a}_j = 2\pi\delta_{ij}$.
- b) Jeżeli $\mathbf{a}_1, \mathbf{a}_2, \mathbf{a}_3$ są wektorami translacji sieci a koncentrację elektronów w kryształach przedstawimy rozkładem Fouriera w sieci odwrotnej $n(\mathbf{r}) = \sum_{\mathbf{G}} \exp(i\mathbf{G}\mathbf{r})$ pokaż, że posiada ona symetrię translacyjną taką jak symetria sieci.
- c) Warunek Bragga w sieci odwrotnej ma postać $\Delta\mathbf{k} = \mathbf{G}$. Przekształć ten warunek do postaci $2\mathbf{k} \circ \mathbf{G} = G^2$, zakładając zachowanie energii rozproszonego fotonu.

3. (Własności funkcji Blocha)

- a) Udowodnij ortogonalność funkcji Blocha o różnych wektorach falowych. Wykorzystaj zależność:

$$\int_{\Omega} e^{i\mathbf{g}\mathbf{r}} d\mathbf{r} = \delta_{0\mathbf{g}}$$

- b) Pokaż, że funkcje Blocha, których wektory falowe różnią się o wektor sieci odwrotnej są jednakowe.

4. Przekształć równanie Schrödingera dla cząstki w potencjale periodycznym do reprezentacji w sieci odwrotnej.

5. Wyznaczyć przerwę energetyczną w modelu prawie swobodnych elektronów.

6. (masa efektywna) W teoriach struktury pasmowej definiuje się masę efektywną jako

$$\frac{1}{m^*} = \frac{1}{\hbar^2} \frac{d^2 E(k)}{dk^2}.$$

- a) Wykazać, że dla elektronu swobodnego masa efektywna jest równa masie rzeczywistej.
b) Korzystając z relacji dyspersyjnej tzn. zależności $E(k)$ wyznaczyć w przybliżeniu stosunek m^*/m .

7. (model Kroniga-Penney'a) Rozważ cząstkę w jednym wymiarze w potencjale periodycznym równym V_0 dla $ns + nd < x < (n+1)s + nd$ i równym 0 dla $(n+1)s + nd < x < (n+1)s + (n+1)d$, gdzie $n \in \mathbb{Z}$. Znajdź warunek określający energię elektronu i wykaż graficznie, że istnieją zakresy energii, którym nie odpowiadają żadne rzeczywiste wektory falowe.

Półprzewodniki.

1. Wyznacz zależność koncentracji samoistnej krzemu od temperatury w zakresie od 200 do 500K, jeżeli przerwę energetyczną można w tym zakresie wyrazić wzorem $W_g = 1.204 - 2.8 \cdot 10^{-4}T$ [eV].

Masy efektywne: $m_c = 1.18m_e$, $m_v = 0.81m_e$

2. Wyprowadź ogólny wzór na współczynnik temperaturowy koncentracji samoistnej, jest on pochodną logarytmiczną funkcji $n_i(T)$ i określa względną zmianę koncentracji samoistnej wywołaną zmianą temperatury o $1K$:

$$\frac{1}{n_i} \frac{dn_i}{dT} = \frac{d}{dT}(\ln n_i).$$

Założyć, że przerwa energetyczna półprzewodnika zmienia się z temperaturą według wzoru $W_g = W_{g0} + \alpha T$.

Wyznacz wartość tego współczynnika dla krzemu w temperaturze pokojowej.

3. W próbce półprzewodnika w stanie ustalonym występuje koncentracja nadmiarowa Δn . W chwili $t = 0$ wyłączone zostało źródło promieniowania wywołującego regenerację tych nośników. Wyznacz zależność koncentracji nadmiarowej od czasu, jeśli jest ona opisana równaniem

$$\frac{d(\Delta n)}{dt} = g - \frac{\Delta n}{\tau},$$

gdzie τ - czas życia nośników nadmiarowych, g - szybkość regeneracji.

Ile razy maleje koncentracja nośników nadmiarowych po czasie τ ?

4. Wyprowadź wzory na koncentrację elektronów w paśmie przewodnictwa oraz na poziom Fermiego w półprzewodniku samoistnym. Oszacuj koncentrację elektronów w czystym germanie w temperaturze $T = 300K$. Przerwa energetyczna w Ge wynosi $0.78eV$.

Potrzebna będzie całka: $\int_0^\infty \exp(-x)\sqrt{x}dx = \sqrt{\pi}/2$.

5. Określ koncentrację elektronów przewodnictwa w Ge , zawierającym domieszki donorowe o koncentracji $N_d = 10^{22}/m^3$, jeżeli wiadomo, że poziom donorowy znajduje się w odległości $0,02eV$ od dna pasma przewodnictwa. Przyjmij $T = 50K$.
6. Potencjał kontaktowy złącza $n - p$ (względne przesunięcie pasm przewodnictwa) określamy wzorem:

$$\phi = \frac{kT}{e} \ln \frac{N_a N_d}{n_i^2},$$

gdzie n_i jest koncentracją elektronów w paśmie przewodnictwa czystego materiału stanowiącego złącze. Oszacuj potencjał kontaktowy dla Ge w temperaturze pokojowej.

$N_a = 4.1 \cdot 10^{24}/m^3$, $N_d = 1.4 \cdot 10^{21}/m^3$.

7. Ruchliwość elektronów ($\mu = e\tau/m^*$) w pewnym kryształe wynosi $5 \cdot 10^4 \text{cm}^2/(\text{Vs})$. Przyjmując, że masa efektywna elektronu jest równa masie elektronu swobodnego obliczyć czas relaksacji. Sprawdzić jednostki.

Drgania sieci i fonony.

1. Wyznacz częstość kołową drgań sieci jednowymiarowej, składającej się z jednakowych atomów leżących w odległości a od siebie.
2. Analogicznie rozważyć sieć złożoną z dwóch rodzajów atomów rozmieszczonych naprzemiennie.
3. Oblicz częstość kołową drgań łańcucha monoatomowego z uwzględnieniem oddziaływań z drugimi sąsiadami. ϕ_1, ϕ_2 - stałe sprężystości.
4. Wyznacz częstość kołową drgań sieci kwadratowej o stałej sieci a w przybliżeniu najbliższych sąsiadów.